

ОЦІНКА НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ ЛЛЯНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Мета дослідження полягає у вивченні можливостей розвитку виробництва екологічно безпечної лляної продукції в Україні. Розвиток теоретичних аспектів та аналіз перспектив формування асортименту екологічно безпечних лляних та льоновмісних товарів з позицій використання споживчих властивостей лляної сировини є найбільш трудомістким і проблематичним.

У статті розглянуто питання виробництва, пошуку шляхів підвищення якості і конкурентоспроможності екологічно безпечних лляних виробів. Визначено риси існуючої на сьогоднішній день структурної ринкової схеми України з метою вироблення адекватних сценаріїв її розвитку. Отримані дані показують, що для сталого розвитку ринку екологічно безпечної продукції, підвищення її конкурентоспроможності доцільно використовувати принципи формування асортименту товарів на основі льономістких матеріалів.

Таким чином, удосконалено науково-методичний підхід вирішення теоретичних і практичних питань екологізації текстильних матеріалів основних груп непродовольчих товарів, який, на протизагу існуючим, дозволяє оцінити застосування лляної сировини під час формування асортименту еко-товарів на ринку України.

Ключові слова: льон, властивості, екологічність, безпечність, продукція, конкурентоспроможність, якість.

Y.V. BEREZOVSKY

Kherson National Technical University

ASSESSMENT OF NECESSITY TO DEVELOPMENT AND SUPPORT OF MANUFACTURE ECOLOGICALLY SAFE FLAX PRODUCTS IN THE UKRAINE

Abstract

The aims of the research – to explore the possibility of development manufacture an environmentally safe flax products in Ukraine. The development theoretical aspects and analyze the possibility forming assortment of the environmental safety flax and flax-containing commodities from the standpoint of using consumer properties of flax raw material is the most time consuming and problematic task.

In the manuscript the question of production, finding ways of improving the quality and competitiveness of the environmentally safe flax products is considered. Lines of the block market diagram existing today Ukraine for the purpose of development of adequate scenarios of its development were defined. The obtained data show that the principles of product range based on flax-type materials should be used for the sustainable development of market an environmentally safe products, increase of its competitiveness.

Thus, scientific and methodical approach solving theoretical and practical problems of ecologization textile materials major groups of non-foods commodities, which, in contrast to existing, to evaluate the use of flax raw materials during a formation range of eco-commodities on the market of Ukraine is improved.

Keywords: flax, properties, environmental friendliness, safety, production, competitiveness, quality.

Постановка проблеми

Історія льону сягає понад 9000 років. Нині вчені вважають, що в давнину використання слова «полотно» відносилось не до будь-якої тканини, а лише до лляної матерії. Льон був улюбленою культурою для народів Русі, слов'янських і неслов'янських, при цьому ще з давніх часів використовувався як у побуті, так і в інших галузях діяльності людини.

На жаль, у наш час все рідше зустрічаються товари, що виробляються на лляній основі. Це спричинено рядом причин: занепадом лляного виробництва, скороченням посівних площ, моральним та фізичним зносом вітчизняного устаткування, засиллям на ринку товарів на синтетичній та штучній основі, зниженням якості вітчизняної лляної та льоновмісної продукції, застарілою нормативно-технічною базою, небажанням, а подекуди просто байдужістю керівництва до розвитку вітчизняної лляної галузі, втратою добре підбраного, навченого, організованого та професійного персоналу.

Льон, який є практично безвідходною культурою, на сучасному етапі розвитку переробної промисловості в умовах різкого скорочення запасів невідновлюваної енергії та виникнення загрози екологічної катастрофи є інвестиційно привабливим. Завдяки специфічним властивостям льону продукти

його переробки є екологічно чистими та безпечними виробами. Упровадження інноваційних технологій переробки льону у продукцію з новими споживчими і функціональними властивостями може значно розширити сферу його використання та підвищити привабливість галузі [1, 2].

Оскільки в Україні існують ринкові відносини, вона намагається відігравати не останню роль як в Європі, так і у світі, будує гарні міжнародні взаємовідносини в умовах підвищеної конкуренції на міжнародних ринках товарів, послуг, капіталу і праці, їй не минути процесів гармонізації національних норм, вимог та правил відносно європейських і міжнародних, зокрема в галузі підтвердження якості екологічно чистої безпечної продукції. Тому розробка складних систем з якості управління і підтвердження відповідності продукції, їх безпечності для здоров'я та сфери перебування споживачів, упровадження, забезпечення ефективності їх функціонування у будь-якій сфері народного господарства на сьогоднішній день є актуальним.

Актуальність пошуку і впровадження у виробництво передових технологій, сучасних форм впровадження інноваційних розробок, новітніх способів виробництва лляної продукції на сучасному етапі розвитку народного господарства України обумовлена переходом економіки на ринкові відносини, високою енергоємністю, низькою ефективністю, моральним та фізичним зносом устаткування, великими витратами на виробництві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теорія та практика міжнародних ринкових економічних перетворень різних країн світу, що охарактеризовані в наукових джерелах [3-5], дають підставу стверджувати, що досягнення позитивного соціально-економічного ефекту в державі можливе через застосування на підприємствах передових інноваційних технологій виробництва, застосування специфічних цінних властивостей натуральної сировини під час створення готової продукції, що надасть можливість забезпечення постійного споживацького попиту та зростання конкурентоздатності товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Останнім часом в Україні почали формуватися методичні основи з пошуку напрямків екологізації вітчизняного суспільства, сфери перебування людини у зв'язку з широким споживанням та виробництвом напівфабрикатів, готової продукції зі штучних, синтетичних матеріалів, що вирізняються певною дешевизною та малим періодом часу переходу від стадії сировини до стадії готового товару. На жаль, дотепер недосить розкрито вирішення даного питання з позиції використання відновлюваних рослинних ресурсів, у якості яких, маючи певні унікальні природні властивості, може виступати льон.

Формулювання мети дослідження

Метою роботи є розгляд питань формування та можливості розвитку ринку екологічно безпечних товарів легкої промисловості на основі лляних волокон та доведення здатності функціонування на їх основі окремого еко-сегмента вітчизняного ринку.

У статті вказуються напрями розвитку лляної галузі та розкриваються унікальні властивості лляної сировини і продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Льон вирощують та переробляють у Росії, Україні, Білорусії, Польщі та в багатьох інших країнах. Через складну і дорогую технологію отримання та переробки льону, що вимагають застосування чимало біологічних і хімічних процесів, лляні тканини є дорожчими за бавовняні. Льон складно виростити, адже за даними наукових досліджень найбільш комфортно він себе почуває на землях північних регіонів України, Білорусії, де присутні вологий клімат, помірне тепло і сонце. При цьому тканина з льону із різних регіонів досить відрізняється на дотик, хоч і зберігає свої якості.

Лляні тканини – одні з небагатьох видів тканин, що ще повністю виробляються з натуральної сировини. Споживчі властивості лляних тканин і виробів з них є дійсно унікальними – натуральність і гігроскопічність поєднуються з високою теплопровідністю, повітропроникністю та гігроскопічністю. Лляні тканини мають навіть лікувальні властивості. Поряд із цим, вони володіють високою зносостійкістю і міцністю, що дуже важливо для певних видів тканин, особливо технічного призначення.

Унікальність льону полягає у тому, що із нього однаково можна отримати і найтонше батистове полотно, і міцну парусину для брезенту, пожежні рукава і навіть канати. Льон володіє цінними, унікальними гігієнічними властивостями, наприклад, великою повітропроникністю і здатністю відводити тепло і вологу. Льон корисний як для мешканців південних, так і для північних регіонів. У спекотну погоду у людини в одязі з льону температура шкіри на 3-4⁰С нижча, ніж в одязі з бавовняної або шовкової тканин, не враховуючи вже синтетичну.

Незважаючи на такі унікальні властивості льону, в Україні у загальній структурі культивування йому приділяється мала увага. Україна, яка раніше займала одне з провідних місць з вирощування льону та виробництва лляної продукції, тепер має закуповувати лляні та льоновмісні товари. Персонал, що

перебував у лляній галузі, з втратою провідних позицій мав перекваліфікуватися та знаходити свою трудову нішу.

Ринкові відносини диктують свої вимоги. Втрачений вітчизняний сектор заповнив імпорт, який подекуди є дуже низької якості і не може задовольнити всі потреби споживачів. Спроби вітчизняних суб'єктів господарської діяльності зайняти достойне місце на даному товарному ринку є поки що неуспішними та невдалими. Сучасний персонал, який перебуває на товарному ринку лляної та льономісної продукції і займається лляним виробництвом, не має того досвіду та творчого потенціалу, не може якісно виконувати свої функції, особливо при впровадженні інноваційних розробок у масове виробництво.

В останні роки із загостренням проблеми екологічної збалансованості в соціально-економічному розвитку країни все перспективнішим стає питання використання цінних властивостей «натуральності» природних рослинних запасів, до яких враховують і технічну рослину – льон. Всеохоплююча криза фінансового сектору не дає змоги державі активно впливати на якість товарів та чистоту навколишнього природного середовища, хоча змушує переглянути питання ефективного використання природних рослинних запасів. У такій ситуації варто розробити кардинально нову концепцію екосоціальної політики в країні.

Актуальність та необхідність вирішення теоретичних і практичних питань екологізації сировини, матеріалів основних груп непродовольчих товарів диктується низкою причин:

- необхідністю опрацювання, обґрунтування та стандартизації об'єктивних критеріїв, методів і методик оцінки екологічної безпеки основних груп непродовольчих товарів;
- потребою поглиблення теоретичних досліджень з метою розкриття механізму формування екологічної безпеки основних видів товарів легкої промисловості, що надасть можливість виробляти продукцію з певним відповідним рівнем екологічної безпеки;
- доведенням вимог виробництва будь-якого виду вітчизняного товару до відповідності міжнародним екологічним стандартам;
- подальшою вдосконаленням системи вітчизняної екологічної стандартизації з метою забезпечення обов'язкової гармонізації вимог щодо екологічної безпеки окремих груп товарів, що містяться у вітчизняних і міжнародних екологічних стандартах;
- комплексним вирішенням проблем екологічної безпеки будь-якого виду товару, особливо це стосується товарів легкої промисловості;
- виникненням потреби у розробці, обґрунтуванні та стандартизації норм екологічної безпеки окремих груп і видів непродовольчих товарів, особливо це стосується товарів легкої промисловості;
- необхідністю розробки, обґрунтування та стандартизації номенклатури показників екологічної безпеки та методів її оцінки для основних груп непродовольчих товарів.

Дослідження властивостей сировини, з якої виробляється продукція, зміни властивостей на окремих стадіях текстильного виробництва та готової текстильної продукції можуть відігравати важливу роль у вирішенні широкого спектра завдань, пов'язаних з формуванням екологічної безпеки непродовольчих товарів.

Тому у нинішніх умовах господарювання при впровадженні у виробництво передових технологій, новітніх способів виробництва лляної та льономісної продукції, бажано паралельно вводити в дію сучасні форми управління персоналом, системний підхід управління якістю та проводити гармонізацію національних норм, вимог та правил відповідно до європейських і міжнародних.

Незалежне оцінювання дозволяє провести внутрішній аналіз з боку керівництва кваліфікації робітників, навчити робітників в тих галузях теорії і практики, у яких виявлена їх невідповідність.

Отже, Україні, яка прагне займати належне місце у світовій спільноті і розвивати свій ринок лляних та льономісних товарів, необхідно підвищувати рівень професіоналізму працівників лляної галузі, переходити та впроваджувати міжнародні стандарти, що сприятимуть підвищенню якості продукції.

Ринок товарів України розвивається в сторону більш широкого використання та виробництва напівфабрикатів, готової продукції зі штучних, синтетичних матеріалів, що характеризуються певною дешевизною та меншим періодом часу переходу від стадії сировини до готового виробу, що має певні властивості та якості. Але на даний час постала тенденція поступового зростання попиту на еко-товари, в основу яких покладено застосування натуральних нешкідливих компонентів або значного їх вмісту.

У розвинених країнах при виборі стратегії розвитку соціо-еколого-економічної системи перевага надається концепції стійкого розвитку, яка ґрунтується на забезпеченні прийняття певного рівня безпеки для населення і природного середовища та підвищенні якості життя, яке визначається рівнем економічного і соціального розвитку цієї системи [6].

Сучасна модель українського управління товарними ринками характеризується такими процесами: перекосом нагромадження первинного капіталу, який використовується вельми неефективно та не у всіх сферах народного господарства; збільшенням обсягів продажу товарів зі штучних та

синтетичних матеріалів на тлі ігнорування проблем збільшення алергічних захворювань та екологічного стану сфери перебування людини.

Так, за останні десятиліття в Україні скоротилися обсяги інвестицій природоохоронного призначення, зменшилося фінансування ресурсозберігаючих інноваційних розробок, проектування, створення та поширення екологічно чистих безпечних товарів, здійснення екологічних програм [7].

При цьому, як засвідчує В.М. Лисюк [8], зміна співвідношення економічних інтересів приводить як до змін у функціональній діяльності держави, так і до подальшого реформування ринку товарів. Управління будь-яким товарним ринком повинно усвідомлювати та уловлювати динаміку зміни пріоритетів у цінностях суспільства, передбачаючи адекватні механізми для їх адаптації до дійсності.

Розглянуті дослідження кон'юнктури світового ринку вказують на те, що на сьогодні та у найближчому майбутньому головна увага буде приділятися лляним тканинам та виробам із них. Згідно прогнозам експертів, до 2015 року 78 % одягу, який виробляється у світі, буде зшито з лляної тканини [1].

Оцінюючи концептуальні підходи щодо формування і розвитку національного ринку рослинної текстильної сировини, варто звернути увагу на тенденцію, відмічену на споживчому ринку А. Бурсаком, що досліджував вплив системи виробничих транснаціональних корпорацій Заходу і США на споживчий ринок [9]. За автором, в умовах насиченого споживчого ринку провідну роль починає відігравати не масовий, а індивідуальний попит, наприклад, попит на екологічно чисті безпечні товари на основі лляного матеріалу. Його домінантність серед споживчих переваг приводить до значного зростання прибутковості інноваційної сфери.

Як відмічають деякі дослідники, проблема «новаторів» полягає у тому, що принципово нових потреб у покупця не залишилося. Нові пропозиції включаються до вторинної конкуренції з товарами, які вже існують на ринку, – будь-який новий товар повинен або «переключати» на себе осіб із звиклими способами задоволення власних потреб, або руйнувати соціальну структуру з метою розширення збуту. Таке твердження є актуальним з огляду на новітні напрямки розвитку технологій вирощування натуральної сировини з наперед заданими властивостями при симбіозі текстильних, біо-, нано- і IT-технологій тощо.

За останній час на ринку товарів у споживачів сформувався значний попит на органічну продукцію, зокрема, на вироби з льону. При цьому вітчизняним виробникам, щоб забезпечити даний попит, необхідно закуповувати за валютні кошти за кордоном лляну сировину, що потребує значних коштів, або розширювати свою інфраструктуру з метою вирощування льону, що не притаманно для їх загальної структури і також потребує значних капіталовкладень. Хоча при цьому слід відмітити, льономатеріал, як рослинна технічна сировина, характеризується багатфункціональними властивостями і може одночасно успішно використовуватися у різних галузях промисловості.

Тому використання льону при виробництві органічної продукції вимагає всестороннього дослідження не тільки екологічних властивостей цієї сировини, але й екологічної безпеки отриманих на її основі товарів. Такий підхід дозволяє обґрунтувати сфери найбільш ефективного застосування даної рослини. Використання лляної сировини у тій чи іншій галузі промисловості вимагає окремого і всестороннього економічного, екологічного та технологічного обґрунтування.

Ринок «зелених» товарів, яким також являється і ринок екологічно безпечних текстильних товарів на основі лляного волокна, у нашій країні формується поступово. Цьому також у свою чергу сприяє обрання Україною курсу до зближення з Європейським Союзом, де вже існують добре розвинуті сегменти екоринків, на яких вітчизняні виробники можуть представляти свою інноваційну продукцію.

Оскільки товарний ринок формується навколо конкретного товару, то ринок екологічно безпечних текстильних товарів на основі лляних волокон проходить стадію становлення в нашій країні, а суб'єкти цього ринку тільки формують процеси створення даного продукту, його просування по всьому ланцюжку, включаючи виробництво, реалізацію, споживання та утилізацію.

Для стимулювання розвитку ринку екологічно безпечних текстильних товарів на основі лляного волокна державі варто проводити політику підтримки виробника «зеленої» продукції, виділення субсидій, як це робиться у високорозвинутих країнах світу. Завдяки розробці державою стратегії підтримки вітчизняних товаровиробників «біологічної» продукції можна досягнути заповнення ринку екологічно безпечними товарами з поступовим відбиранням у закордонних виробів права пріоритетності у задоволенні попиту національного споживача.

При цьому треба зазначити, що в обставинах обмежених запасів вуглеводневих та на тлі їх здорожчання, Україна може використовувати невичерпний природний швидко відновлювальний лляний ресурс для виробництва текстильних товарів, які є екологічно безпечними для навколишнього середовища, здоров'я людини та сфери її перебування, оскільки при їх експлуатації та утилізації відсутні викиди токсичних речовин в атмосферу.

Висновки

Ураховуючи вищезазначене, можна із впевненістю стверджувати, що використання лляної сировини надасть можливість гарантувати розширення і екологізацію асортименту продукції легкої промисловості, екологізацію технологій її виробництва та ефективне використання відновлюваних ресурсів. Льоносировина може стати визначальним фактором успішного формування вітчизняного ринку екотекстилю та популяризації екологічного бренду в Україні.

Отже, можливості в Україні для інноваційного розвитку легкої промисловості є і вони повинні повноцінно використовуватись. Проте інноваційний розвиток текстилю гальмується недостатністю бюджетного фінансування інноваційних проєктів, слабкістю інноваційної інфраструктури, втратою творчого потенціалу кадрів. На сьогоднішній день і в найближчому майбутньому спрямування інвестицій в науку і нові технології стане запорукою стрімкого розвитку легкої промисловості і держави в цілому.

Перспективним напрямком у цьому плані є створення екологічно чистих матеріалів і товарів з льону та надання їм нових властивостей за рахунок використання новітніх ресурсозберігаючих технологій.

Список використаної літератури

1. Дудукова С.В. Льон-довгунець: потенційні можливості та сфера застосування / С.В. Дудукова, І.В. Овсянко, Ю.В. Мохер // Нові наукові дослідження у льонарстві та коноплярстві України: матеріали наук.-прак. конф. молодих вчених: зб. наук. пр. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2006. – С. 105-115.
2. Кабанець В.М. Сучасний стан галузей льонарства й коноплярства України / В.М. Кабанець // Проблеми і перспективи розвитку галузей льонарства та коноплярства: матеріали міжнар. наук.-прак. конф. (Глухів, 10-12 лют. 2009 р.) / М-во аграр. політики та продовольства, НААН. – Суми: ТОВ «ТД «Папірус», 2011. – С. 10-15.
3. Буркинський Б.В. Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону: [монографія] / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко. – Херсон: Олді-плюс, 2008. – 408 с.
4. Сафонов Ю.М. Теоретичні основи механізму і проблеми державного регулювання розвитку вітчизняного сировинного комплексу текстильної промисловості України / Ю.М. Сафонов. – Одеса: ВМВ, 2010. – 392 с.
5. Саблук П.Т. Стратегическое направление аграрных реформ – переход на инновационную модель развития / П.Т. Саблук // Вестник Аэн. – 2003. – № 2(4). – С. 11-16.
6. Еколого-економічні аспекти екологізації інвестиційної діяльності у контексті сталого розвитку [Електронний ресурс] / О.В. Кліменко. – Режим доступу: www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/7902/1/492.doc
7. Ильяшенко С.Н. Инновационное развитие субъектов хозяйственной деятельности // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування та організація виробництва. Випуск 1. – Суми: Вид-во СумДУ, 2000. – С.110-116.
8. Лисюк В.М. Облікові механізми регулювання фінансового стану промислових підприємств України / О.І. Лайко, В.М. Лисюк, І.В. Резнік. // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 2010 р. – С. 46-48.
9. Бурсак А. Строительство рынков. Как компании изобретают новые потребности. [Електронний ресурс] / А. Бурсак // Компания. – 1 2.01.2004. – Режим доступу: <http://www/retail.ru>.